

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოსიაშვილი ვ., ჭელიძე მ., აბუთიძე გ., საბანკო საქმე. თბილისი გამომცემლობა „დანი“ 2020.
2. ცაავა გ., ბურდიაშვილი რ., მოსიაშვილი ვ. – რიკოლოგია: ფინანსური რისკების სტრატეგიული მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. – თბილისი, 2021. – 379 გვ.
3. Никонов В., (2014). Управление рисками. Как больше зарабатывать и меньше терять. Москва.
4. Шапкин А.С., Шапкин В.А. (2012). Теория риска и моделирование рискованных ситуаций Москва.
5. Лаврушин О.И., Валенцева Н. И., Красавина Л.Н., (2020). Банковские риски. Москва.
6. <https://www.sabanko.com/wigni> [Last seen 04.10.2020];
7. https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/legal_regulation/regulations.pdf [Last seen 22.10.2020];
8. https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/fts/likvidobis_gadafarva.pdf [Last seen 23.10.2020].

საკრედიტო პორტფელის მართვის სპეციფიკა და ხარისხის ანალიზი The Specifics of Loan Portfolio Management and Quality Analysis

ვაჟა ჯაშიაშვილი - მაგისტრი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, სეუ

Vazha Jashiasvili - Magister, Georgian National University

აბსტრაქტი. კომერციული ბანკების უმთავრეს პრობლემას წარმოადგენს საკრედიტო პორტფელის რისკების ანალიზი და შეფასება პოსტკრიზისულ პირობებში, წარმატებული დაკრედიტებისათვის ბანკებმა უნდა შეიმუშაონ საკრედიტო რისკების ეფექტური მართვის სისტემა. სტატიაში მოცემული ანალიზი აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის გზების ძიებას ეხება. საკრედიტო რისკის მართვა ბანკების რისკ მენეჯმენტის ძირითადი კომპონენტია. საკრედიტო რისკის ერთ-ერთი ფორმაა პორტფელის კონცენტრაციის რისკი, რომელიც ბანკის მიერ ინდი ვიდებსა ან ეკონომიკის სექტორებზე სესხე - ბის არათანაბარი განაწილების შედეგად წარმო - იქმნება. პორტფელის კონცენტრაციამ, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენოს ბანკს. ამიტომაც, საჭიროა კონცენტრაციის რისკის გათვალისწინება ბანკის კაპიტალში. სტატიის მიზანია, შეაფასოს კაპიტალის მოცულობა, რომელიც სახელობითი კონცენტრაციის რისკის მიტიგაციისთვის უნდა შეინარჩუნონ საქართველოში მოქმედმა ბანკებმა.

საკვანძო სიტყვები: საკრედიტო პორტფელი, მენეჯმენტი, სპეციფიკა, ანალიზი, მომსახურება, რისკი, ანალიტიკური შეფასება.

Abstract. The main problem of commercial banks is the analysis and assessment of the risks of the loan portfolio in post-crisis conditions; for successful lending, banks need to develop an effective system of credit risk management. The analysis presented in the article is devoted to finding ways to solve this problem. Credit risk management is a key component of banks' risk management. One of the forms of credit risk is the risk of portfolio concentration, which is created by the bank as a result of uneven

distribution of loans between individual sectors or sectors of the economy. Portfolio concentration can cause significant losses to the bank. Therefore, it is necessary to take into account the risk of concentration of the bank's capital. The purpose of this article is to estimate the amount of capital that banks operating in Georgia must maintain to mitigate the risk of nominal concentration.

Keywords: Loan Portfolio, Management, Specifics, Analysis, Service, Risk, Analytical Evaluation.

შესავალი. საკრედიტო პოლიტიკა უნდა მოიცავდეს მთელ რიგ პროცესებს, როგორიც არის იმ რესურსების განთავსების გეგმა, რომელიც სესხების გასაცემად არის განკუთვნილი. ასევე უნდა მოიცავდეს მეთოდების სისტემას თუ როგორ უნდა მოხდეს საკრედიტო პორტფელის მართვა. ორგანიზება უნდა მოხდეს სესხის გაცემის პროცესიდან მის მიღების პროცესამდე საჭირო პერიოდის განმავლობაში რამაც უნდა უზრუნველყოს სესხის დაბრუნება. იმისათვის, რომ საკრედიტო პოლიტიკა იყოს ეფექტური საჭიროა თავი ავარიდოთ ძალიან შემზღუდავი ბერკეტების გამოყენებას, მაგრამ ამასთანავე უნდა იყოს ელასტიური, რომ საბაზრო ცვლილებების პარალელურად მოხდეს გარდაქმნები და განვითარება.

ძირითადი ტექსტი. გაცემულ სესხს მაქსიმალურად ვერ ვუზრუნველყოფთ, მაგრამ არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომელთა გათვალისწინებაც უკეთეს შედეგს მოგვცემს, ესენია: გაცემული სესხების მთლიან მოცულობაზე ლიმიტი - მოცემული ფაქტორის მიხედვით, ურთიერთკავშირი ხორციელდება საკრედიტო პორტფელის მოცულობასა და დეპოზიტების, აქტივების ან ვალდებულებების მოცულობებს შორის; გეოგრაფიული ლიმიტი - ერთერთ გასათვალისწინებელ პრობლემას წარმოადგენს. ამ ფაქტორში ძირითადი პრობლემა არის, ბანკის ორიენტირი, ანუ არ არის საკმარისი ყურადღება გამახვილებული საკუთარ სეგმენტზე და პოზიციაზე, მაგალითად თუ ბანკი სპეციალიზებულია ეკონომიკის ვიწრო განხრის გეოგრაფიულ არეალში, მკაცრმა გეოგრაფიულმა ლიმიტებმა შესაძლოა ფატალურ შედეგებამდის მიიყვანოს ბანკი; კრედიტების კონცენტრაცია - საკრედიტო პორტფელის დივერსიფიკაციის წახალისება უნდა მოხდეს საკრედიტო პოლიტიკის მიერ, ამასთან ერთად მინიმალურ რისკსა და მაქსიმალურ შემოსავალს შორის ბალანსი დაცული უნდა იყოს ეფექტურობისათვის. მოცემული შეზღუდვის მთავარი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ უნდა დადგინდეს სესხის ის მაქსიმალური ზღვარი სადამდისაც შეუძლია გასცეს ბანკმა სესხის სახით; სესხების სახეობები - მოცემულ შემთხვევაში საკრედიტო პოლიტიკა უნდა ანხორციელებდეს კლასიფიკაციას შეთავაზებული პროდუქციისა თუ მომსახურებისათვის, რომელიც ნომენკლატურულად უნდა იყოს წარმოდგენილი და შექმნას მითითებები სპეციალური სესხებისათვის; სესხის ვადები - საკრედიტო პოლიტიკამ ასევე უნდა გაითვალისწინოს მაქსიმალური ვადა ცალკეული სესხებისათვის და სესხების გაცემა უნდა მოხდეს გრაფიკის რეალური

დაფარვით; სესხის ფასწარმოქმნა - საპროცენტო განაკვეთი უნდა იყოს იმ მოცულობის, რომ ბანკის ხარჯები დაიფაროს და ამასთანავე მივიღოთ მოგების სასურველი მოცულობა; რეგისტრაცია სააღრიცხვო ჩანაწერებში - ბანკის ბალანსში ასახული უნდა იყოს როგორც გაცემული ისე მიღებული სესხები; დასუსტება - იმ შემთხვევაში თუ არსებობს რისკი, ხელშეკრულებით გათვლისწინებული თანხის არ მიღების შესახებ, ბანკმა ასეთი სესხები დასუსტებულად უნდა აღიაროს; ინკასაცია - უნდა აღირიცხოს ყველა სახის გადაუხდელი ვალდებულება და წარედგინოს მმართველობას, აქედან გამომდინარე მათ უნდა განსაზღვრონ რისკის ფაქტორები, მოსალოდნელი დანაკარგები და შესაბამისად სხვა გზების ძიება; ფინანსური ინფორმაცია - ამის საფუძველზე ხდება სესხის რისკიანობის განსაზღვრა, ანუ მსესხებლის ფინანსურ მდგომარეობაზე არსებული ინფორმაცია გადაწყვეტილების მიღების პროცესის მნიშვნელოვანი ელემენტია.

1. როგორც უკვე აღვნიშნე, საკრედიტო რისკების მართვაში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის საკრედიტო ანალიზს და მომხმარებლის შერჩევის მეთოდთა ერთობლიობით. მოცემული ანალიზის შედეგად ვარკვევთ მსესხებლის შესახებ ინფორმაციას, გადახდისუნარიანობასთან, კრედიტუნარიანობასთან და ფინანსურ სტაბილურობასთან დაკავშირებით.

2. საკრედიტო ანალიზი რთული პროცესია რომელიც მოიცავს შემდეგ ძირითად ეტაპებს: 1. სესხის საჭიროების ანალიზს; 2. საწარმოს ფინანსური ანგარიშების ანალიზს; 3. საწარმოს ფინანსური ანგარიშების წინასწარ ანალიზს; 4. ფულადი სახსრების მოძრაობის ანალიზი; 5. მთავარი დოკუმენტაციის გაფორმება; 6. მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასება, რომელიც გარკვეული თანმიმდევრობით ხორციელდება.

3. პირველი ეტაპზე ხორციელდება მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობის შეფასება, კერძოდ: აქტივის და პასივის სტრუქტურული ანალიზი; ფულადი ნაკადების მოძრაობის შეფასება; საწარმოს ფინანსური სტაბილურობის ანალიზი; და ეფექტური საქმიანობის შეფასება.

4. მეორე ეტაპი შეფასებას უკეთებს მმართველობითი ორგანოს უმაღლესი რგოლის წარმომადგენლებს ისეთ ასპექტებში, როგორიცაა პროფესიონალიზმი, კომპეტენტურობა, გამოყენებული სტრატეგიები და მათ საფუძველზე მიღებული შედეგები; მესამე ეტაპზე ხდება მსესხებლის სეგმენტისა და კონკურენტების შესწავლა;

5. მეოთხე ეტაპზე გარე გარემოს შესწავლა ხდება, უფრო გლობალურ ასპექტებში, როგორიც არის ქვეყანაში არსებული პილიტიკური და ეკონომიკური რისკები. და ყოველივე ამის შემდეგ საჭიროება საკრედიტო პროდუქტის რისკების შეფასებაში ჩნდება, ასევე აქაც არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომელთაც შეუძლიათ ზეგავლენა მოახდინონ პროდუქტის საკრედიტო რისკზე: საკრედიტო პროდუქტის ვადა. რაც უფრო დიდი დროა

დარჩენილი საკრედიტო პროდუქტის დაფარვამდე, მით უფრო დიდია რისკი და პირიქით; საპროცენტო განაკვეთი; მესამე პირების მიერ მხარდაჭერა;

6. საკრედიტო ოპეაციების ანალიზისას განისაზღვრება კონკრეტული პროცესები, კერძოდ:

- საკრედიტო პროცესის ანალიზი - იმის და მიხედვით თუ როგორ საკრედიტო გადაწყვეტლებას მივიღებთ ეს ქმედება ზეგავლენას მოახდენს, პროცესის მიზნობრიობაზე და სანდოობის ხარისხზე, რაც საბოლოოდ მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორია რისკის მოსალოდნელი დონისა და შემოსავალს შორის თანაფარდობას შორის. მოცემული პროცესი უნდა მოიცავდეს ყველა იმ ეტაპსა თუ პროცესს რომელიც დაკავშირებულია კრედიტის გაცემასთან, როგორიც არის სხვადასხვა საკრედიტო ინსტრუმენტების შექმნა, შეფასება, დამტკიცება, გაცემა, ინკასაცია და დამუშავება.
- შემდეგი ეტაპი ეს არის, კადრების ანალიზი - ეს ანალიზი მოიცავს ყველა იმ თანამშრომელს, რომელიც საკრედიტო რისკებთან დაკავშირებით რაიმე სახის მონაწილეობას იღებს. დგინდება მათი რაოდენობა, ასაკი, თანამდებობა და კონკრეტული მოვალეობები.
- და ბოლოს, საინფორმაციო ნაკადები - იმისათვის, რომ ინფორმაცია სრაფად და მარტივად გადაადგილდებოდეს საჭიროა სხვადასხვა ანგარიშების მომზადება, რომელიც უნდა წარვუდგინოთ მენეჯმენტს და მოიცავს ინფორმაციას საკრედიტო პორტფელისა და დაქვემდებარებული პირების საქმიანობის შესახებ. მოცემულ ანალიზს შინაარსობრივად და არსობრივად მჭიდრო კავშირი აქვს პერსონალთან, კონტროლის სტრუქტურასთან, ორგანიზაციულ სტრუქტურასთან და ინფორმაციულ ტექნოლოგიების ანალიზთან.

7. **საკრედიტო პორტფელის ხარისხი შეგვიძლია განვსაზღვროთ ანალიტიკურის შეფასების საფუძველზე.** საკრედიტო პორტფელი მოიცავს ბანკის სეგმენტის ბიზნეს სტრატეგიას, რისკების სტრატეგიას და ბანკის უნარს სესხის გაცემასთან დაკავშირებით. განსახილველია მრავალი ასპექტი, მაგალითად უნდა განისაზღვროს ის სესხები, რომელთაც შეუძლიათ დაფარონ მთლიანი თანხის 70%-ის დაფარვა და მთელი სესხების მოცულობის 30%. უცხოური ვალუტის შემთხვევაში ცოტა განსხვავებულად არის, 1 წელზე მეტი დაფარვის ვადის შემთხვევაში, რომელთაც შეუძლიათ მთლიანი თანხის 75%-ის და სესხების რაოდენობის 50%-ს. მოცემულის გარდა საკრედიტო პორტფელის დაწვრილებითი ანალიზიც გვჭირდება რომელიც უნდა მოიცავდეს:

- ✓ აქციონერებსა და ბანკთან დაკავშირებულ მსესხებლებზე გაცემული ყველა სესხი;
- ✓ ყველა სესხი რომელიც მეტია ბანკის კაპიტალის 5%-ისა;

- ✓ იმ სესხების რომელთა პროცენტის ანძირის დაფარვის ვადა გადაცილდა 30 დღეს;
- ✓ ყველა ისეთი სესხი რომელიც მაღალრისკიანია თავის არასტანდარტულობით, უიმედობითა თუ საეჭვო ფორმით;
- ✓ ასევე ყველა ისეთი სესხი, რომლის პირობებიც დაფარვის ვადასთან და საპროცენტო განაკვეთთან დაკავშირებით შეიცვალა სესხის გაცემის შემდეგ.

8. საკრედიტო პორტფელის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს ბანკის შესახებ მთავარ ინფორმაციას, მაგალითად ბანკის საქმიანობის, მათი პრიორიტეტების, საკრედიტო რისკის დიფერენციაციისა და მათი გადაჭრის ხერხების შესახებ.

ჩამოთვლილი ინფორმაციის გარდა ასევე გასათვალისწინებელია და გაანალიზება ჭირდება შემდეგ მოცემულობებს: სესხების ძირითადი ტიპები და ამასთანავე მსესხებლის რაოდენობის განსაზღვრა, გაცემული სესხების ვადიანობა და მათი საპროცენტო განაკვეთი; უნდა განაწილდეს საკრედიტო პორტფელი სხვადასხვა მიმართულებებით; სასესხო გარანტიები სახელმწიფოსა თუ სხვა უზრუნველყოფელი პირების მხრიდან; ასევე უნდა კლასიფიცირდეს რისკები სახეობების მიხედვით, მაგალითად მაღალიდან დაბლისაკენ ან პირიქით; და რა თქმა უნდა პრობლემური სესხები.

დასკვნა. პრობლემური სესხების პორტფელის კუთხით, თუ დეტალურად ჩავუღრმავდებით პრობლემური სესხის არსს, მივიღებთ ასეთ მოცემულობას - პრობლემური სესხი, ეს არის სესხი, რომელსაც არ მოაქვს შემოსავალი. სესხს პრობლემურობის კუთხით განვიხილავთ, თუ მისი პროცენტის ან ძირითადი თანხის გადახდის ვადა გადაცილდა 90- ს და მეტ დღეს, თუმცა აღნიშნული ვადა განსაზღვრული არ არის და სხვადასხვა კანონმდებლობით, სხვადასხვა გვარად შეიძლება განისაზღვროს, მაგალითად 30, 90, 180 ან 360 დღიანი ვადაგადაცილება. მოცემული სესხები რა თქმა უნდა უარყოფითად აისახება მთლიანი საკრედიტო პორტფელის ხარისხზე, რაც გავლენას ახდენს ბანკის საკრედიტო გადაწყვეტილებასა და ასევე მის ხარისხზე.

პრობლემური სესხების პორტფელის ანალიზი ასევე უნდა მოიცავდეს შემდეგ ასპექტებს:

- ვადაგადაცილებული სესხებისათვის შესაძლებელია შემოვებული იქნეს გარკვეული საკლასიფიკაციო ასპექტები, როგორიც არის მაგალითად: მომხმარებლის ტიპი და მისი საქმიანობის სფერო. მსგავსი კრიტერიუმები გვეხმარება ზოგადი ტენდენციების განსაზღვრაში, რაც საბოლოოდ საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ მათი ზეგავლენა მსესხებლების მიმართ.
- ყველა სახის ინფორმაცია უნდა გაანალიზდეს პრობლემურ სესხებთან დაკავშირებით, რაც საფუძველს მოგვცემს სიტუაციის გაუმჯობესების

გზების მოძიებისათვის და იმ ხერხების ფორმირებაში დაგვეხმარება რომელიც მეტ ალბათობას მოგვცემს პრობლემური სესხის ამოსაღებად.

- უნდა განისაზღვროს რეზერვების სრული მოცულობა, მისი შეფასებით შეგვიძლია დავადგინოთ თუ რამდენად კარგად უმკლავდება ბანკი საკრედიტო რისკებს.

საკრედიტო პორტფელის ხარისხი შესაძლოა გაუარესდეს სხვადასხვა მიზეზების გამო. ბანკები ხშირად უშვებენ შეცდომებს გადაწყვეტილების მიღებასთან დაკავშირებით მაგრამ, თუ საქმე გავკოტრებამდის მივიდა ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს სისტემურ პრობლემასთან, რასაც იწვევს ბანკის არასწორი საკრედიტო კულტურა. მოცემული პრობლემებია: პირადი ინტერესები; საკრედიტო პრინციპების გაუთვალისწინებლობა; მოგების მაქსიმიზაციისაკენ სწრაფის მიდრეკილება; კონტროლის ნაკლებულობა; რისკების შეუსაბამო შერჩევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Лаврушин О.И. (2014). Банковское дело. Москва. Финансы и статистика.
2. Риск менеджмент, оценка рисков. <http://mdhr.ru/articles/html/article32645.html>
3. მ. შიუკაშვილი, ი. აფციაური E-Banking Risks and Its Management, ჟურნალი „ბიზნეს-ინჟინერინგი“, #1, 2015, (გვ.87-91).
4. მ. შიუკაშვილი, ი. აფციაური, Regulating Internet Payment Intermediaries, ჟურნალი „ბიზნეს-ინჟინერინგი“, #1, 2015, (გვ.56-59).
5. Reuters Kondor+ и Systematica Radius – решение по управлению рисками для фронти мидл-офиса. <http://www.systematica.ru/articles/detail.php?ID=33>.
6. Комплексное решение по управлению рисками SAS. <http://www.sas.com>